

Megjelenik mindennap a délutáni órákban.

Előfizetési díj:

Egész évre 12 ft, félévre 6 frt, évnegyedre 3 ft o. é.

Szerkesztői szállás: belső-tordautca 122. sz.
Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az emelet hátsó részében.

KOLOSZVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Társadalmunk bajai

különös tekintettel

az öngyilkosságra.

DOBRÁNSZKY PÉTER,
jog- és bölcsészettudor, kir. jogtanártól.

IX.

Megrendítő összhangot találunk a fajtalan izlés tekintetéből az irodalom azon ágában is, melyből leginkább táplálkozik a társadalmi erkölcs, t. i. a szépirodalomban. Egyenesen az életbe nyulok, midőn ifjak és leányok kezében Paul de Kock-, Lebrun-, Rigault- vagy Wachenhusenre mutatok. Különbösen Dumas és Sue, kik átlátszó, de annál csábítóbb fátyollal takarják el a felízgatott érzékek és vágyak előtt a bűnös kéjt, megannyi édes mérgei az ifjú szíveknek. Egy Hugo Victor, a ki hajmeresztő gondolataival és agyölő tulzásaival minden egészséges gondolkodást tönkre tesz, mindannyian dugva vagy nyíltan adnak táplálékot a tapasztalatlan gyermeki kedélynek, és mindazt, mire a színpad példáival tanít, megtanítják e könyvek eszmékkel, epizódokkal, kalandokkal, féktelen és esztelen vágyak keltésével, úgy, hogy az ifjú és leány hasonló szerepekre és kalandokra vágyanak, mint a minőket a könyvekben olvastak. Az állékessé, álbecsület, álhősiesség és érzékek eszmékre e könyvek tanítanak, mindennap adót kér. Az egyik öngyilkossá lesz szerelemből, a másik a „beszeny-nyezett“ becsületet kívánja a hullámok közt tisztára mosni, és így tovább.

E koros jelenség nagy részben azon corruptions tulajdonitandó, mely a belletristák írók tekintélyes számanál minden lelkiismeretet elfojt. Sokan kilesik a közönség gyengéit, fajtalan vágyait, és a helyett, hogy azok irtására fordítanak a szellem haderejét, még inkább hizlalják az elvetemült izlést és érzületet aljas vásári áruikkal. Igen soknak nem az eszmény, nem a nemes érzet, hanem a minde- nek felé helyezett anyagi érdek adja kezébe a tollat.

Az irodalom nekik nem öncél, hanem csak eszköz az aljas mammon szolgáltatásában, mely őket lelkők- és jellemőköl kivetkőztetni képes. A lélek, a meggyőződés, a becsület és minden a mi szent és emberi az emberben piaci áruvá fajul. Valóban több merő keserűségnél és frázisnál, ha azt mondja legnagyobb lapjaink egyike: Aranykorát tényleg most éli az ország — a római író metsző satyrája értelmében, mert arany a politika, arany a társadalom mozgató faktora és arany a becsület s a jellem ára. „Meddig ápolja még a társadalom csengő aranyával e jellemvását?”

Azon ferde életnézetek, azon káros társadalmi, erkölcsi és vallási fogalmak, melyek az életből zürzavart csinálnak és annyi áldozatot követelnek, nagy mértékben ezen könyvek mérge. Ugy, hogy a mindinkább elharapózó irodalmi prostitutio, mely a szívet és értelmet fertőzteti meg, társadalmi bajainknak igen tápláló forrása.

Hányszor olvassuk — hisz lelketlen élelapi- jaink az erkölcsi nyomorból is tőkét csinálnak! —

TÁRCZA.

Örömről — gyász!

Alig három hete, hogy e helyen egy születésre nézve héber, de érzelmekre, lelkiültre, székásokra és modorra nézve valódi magyar hazafi család nászünne- péről emlékeztek meg, midőn egy királyhágtontuli ma- gyar hazafi a Marosvidék egyik legszebb virágát tűzte keblére: — és ime már hírt vesszük, hogy a publicis- tai működéséről már 1848. előtt legkiválóbb magyar politikai lapjainkban ismert, marosújvári birtokos Grün Izrael fennkölt szellemű neje Kappel Amália asszony életének 52-dik, boldog házasságának 25-ik évében, alig pár napi szenvedés után, szerettei karjai közt M.-Ujvárt, decz. 3-án élni megszünt.

Ha az elhunytól, — kinek bájos, kitűnő mivelt- ségével és kedvességével a minap, Kolozsvárt tartott násza alkalmmal mindenkit megnyerő leányát, farkas- házi Fischer Mór, a világhírű herendi gyár tulajdono- sának derék hazafi fia tette családjá koronájává — csak annyit mondhatnánk el, hogy nem magának élt, hanem nagymiveltű férjét önfeláldozással és hő szeretettel támogatta az élet minden viszonyai közt; hogy nemcsak földi állást osztó feleség volt, de a szó teljes értelmében páratlan s ép ezért feledhetlen anyja, ki a saját szem- fényeként szeretett, imént férjhezadott leányát Fánit s hátramaradt 3 fiát (Samut, Józsefet és Gejzát) min- denoldalulag, a mai kor magasabb követelményei szerint kiművelteté, nyelvekre, zenére, rajzra, stb., stb. roppant áldozatokkal és gyöngéd, mindent felölő gondossággal oktattatá: — akkor, talán e helyen nem is szólhatnánk róla, egyszerűen megjegyeznők, hogy a családi kör szent kolméit híven, teljesen betölté, jó nő volt és jó anyja.

hogy még jóformán gyermeköngyilkosok követke- zőleg igazolják szerencsétlen tettüket: ezzel a be- csületnek tartoztam! „Becsület,“ Istenem, ti sze- gény, ártatlan gyermekek hát tudjátok ti mi az a „becsület,“ a melyet rendesen az szokott legtöbbet a nyelven hordani, a ki legjobban gázolja? Szent- ség az, melyet az a ki bír, csak ünnepies alkal- makkor használ. Egy más lábára tapodtak véletle- nül, vagy egy könnyelmű és érzékeny szót mond- tak egymásnak, vagy hogy sokat mondják, legfel- jebb egy tánciskolás leánya szerelem-versenygé- setek ártatlan tárgya, és ti azt gondoljátok itt a „becsület“ forog kérdésben, melyért életre-halálra vivni kell. Szegény szerencsétlen gyermekek, ti mindannyian emberevő regényeitek verálodozati vagytok! Véretek megrontóitok fejére hull!

De ha már a párbajt megérintem, hadd szóljak a nagyokról is — a nagyoknak!

Valaki például megsérti gunyos szavakkal vagy aprólékos tettelegességekkel való fenyegetéssel egy más valakinek a hűségét. Ez szörnyű, elvisel- hetlen „becsületesítés,“ ezért lakolni kell, a „be- csület“ vért kíván; egy másik egyébként áll nagy- szelet csináló emberek útjába, úgy hogy a férhet- lenség addig tör és fur, míg utoljára is akármily haszontalan ürügy alatt a „becsület“ czégerét ránt- ják elő; hiszen tudni való dolog, hogy a hol hi- ányzik a tartalom, ott előáll a frázis. Nos mi lesz most?

Természetesen: párbaj! A „becsület“ csor- báját csak helyre kell ütni: és kiállanak a „becsü- let“ küzdőhomokjára a „becsület“ viadurai. Azt gon- dolnátok, hogy a „becsületért“ becsületesen, szabályszerűleg vívnak? Csalódás!

Egymásra rohannak mint két vérszomjas vad- állat, minden szabály ellenére vagdalják és gyilkol- ják egymást, a míg csak vértócsákba nem full vad- dühök és erejök. Mikor aztán az egyiknek a szeme kivérve, a másiknak a karja lenyesve van és az indusok erejeiben egyik felülmuta a másikat: ak- kor a „becsület“ tisztázva van! Azt gondolják nyá- lak egymást, hogy egy holdkoros, vagy egy örült beszédét irtam le? Nem bánom, csak hogy ez a holdkoros az élet, melynek szereplő alakjai közöt- tünk járnak-kelnek s azt bizonyítják, hogy a mit elbeszéltem sem örültek, sem álom.

Pedig csalódnánk, ha azt gondolnók, hogy ily „hős“ vállalatokra csak a hőbortos, miveletlen és henczegő emberek képesek. Az utóbbit megenge- dem, hanem az előbbiekre vonatkozólag megjegy- zem, hogy ép rendesen azok e „hősök,“ a kik leg- alább magokat miveltelnek és miveltésüket pláne mérvadóknak képzelik, a kik sokszor magok hordják fenn és elől a zászlót, ha azt a frázist kell torokszakadtából kiáltozni, hogy „haladjunk, miveldődjünk, mert a miveltés hatalom stb. . . .“ Azért mondom, hogy „frázis,“ mert ők egyebet frázisnál nem értenek alatta, legalább tényekkel e feltevést igazolják.

Mert, hogy rendezett törvényes állapotok között valaki, ha igazán oka volna is, maga legyen

Ámde a családi élet e fénye és példányképe egész szerényen, a jó tett titkolásával működött oly téren is, a mely a nyilvános közélet egy mozzanatát képezi, s ezt följegyezni, buzdító példálú mások elé tűzni — a napi- sajtó munkásainak kötelem, kedves kötelessége.

Ha a világ valamelyik szögletében egy nagyobb sulyu, szebb fényű gyémántot találnak, tele vannak a lapok annak hirdetésével; miért hallgatnánk ott, hol a véletlen az erkölcsi élet egy gyémánt jellemre akadunk? miért ne mutatnók be őt eltitkolt jöttéti foglalatában, ha mindjárt akkor is tesszük ezt, midőn a szép jellemet el- vesztették azok, kikre ugyan nem szírványos fényt, de az áldás alamizsnáját, a lelki vigasztalás malaszját osztá szüntelen, fíradhatlanul.

Grün Izraelné, Kappel Amália asszonyt tisztelték, szerettek mindazok, kik ősi magyar vendég- szeretettel diszlo házat látogalták, kik őt csak távolról is ismerék, vagy valaha nyomoruk könnyeinek leírásait tőle kérték, s nem hiába várták; és ez egyik bizonyítéka annak, hogy nem élt önmagának, de nem is csak esa- ladjának, hanem a szó nemesb értelmében gyakorlta a valódi emberbaráti szeretetet.

A megboldogult a legszigorban ragaszkodott a héber vallás minden apró szertartásaihoz, szokásaihoz; de önzetlen jelleme e részben is felülmerte őt a türel- metlenség szenvedélyén; erszénye, szíve minden időben nyitva állott nemcsak szegény hitorkosai előtt, de soha se kopogtatott be hozzá keresztény szegény egy, hogy segélyt ne nyerjen; szeretet és jótanácsokat nyújtá az adományt, mi annak értékét megszárszorozta; jótékony- sága nem szorítkozott a kis M.-Ujvárra, — hol ferje mint birtokos és kincstári sósállítási vállalkozó évtize- dek óta működik — nem annak vidékére, hanem úgy Torda, mint a távoli Kolozsvár szegényei hálálkodva be- szélnék róla és sohajtanak azon nő után, ki nyomorukat annyiszor és oly szeretetteljesen enyhíté. Az elhunyt

önmaga bírja, és mint önbíráskodó az igazságot a karhatalom- és ököljog minden igazságszolgáltatást arezul csapó gunyoló esetlegére alapítsa, ez oly észjárás, mely a nyers tömeg bárdolatlanságával megférhet, de a valódi miveltés mértékéhez közel sem juthat.

Mert bár mennyire beszéljék is ama viadokok, hogy a párviald „társadalmi“ szükség, de a mi- veltségnek ép az a feladata, hogy az nemcsak hogy felülemeljen a társadalom esztelen és vad kívánsá- main, hanem még inkább szóval és példával a tár- sadalmi vadnövények kiirtására vagy megnevesíté- sére képesítsen. A ki a nagy tömeg sokszor ok- tatan és durva kívánsámainak hódol, az épen eté- nyével bizonyítja, hogy ő sem jobb, ő sem mivelt- tebb, mint a nyers sokaság; mert aláírja és teljesíti annak kívánsálmait.

Felteszem e mellett, hogy az a ki állítólag megsértett, még hozzá össze is aprít, a mi rendesen úgy van, mert azok szeretnek leginkább izgálgál- kodni, a kik vívni jól tudnak; de felteszem, hogy mindakét fél kikap, vagy épen a sértett fél veri meg a sértő felet, kérdésem: miben jelentkezik itt az, hogy egyik vagy másiknak van-e igaza, és hogyan lesz ezáltal tisztázva a „becsület“? Az talán józan ész szerint csak nem dönt az igazság és becsület kérdése felett, ha az egyik vagy másik félnek a véletlen szerencse kedvezett, vagy hogy az egyik jobban vívott mint a másik. Ez egyszerűen csak a szerencse szeszélyét vagy azt jelentheti, hogy a győző jobban tud verekedni mint a legyőzött, de ennek a becsület- és igazsághoz semmi köze. Sőt többet mondok: épen azok, a kik a „becsület“ czége alatt egymásra rontanak és minden szabály ellenére szabdalják egymást épen ekkor és épen e brutális viengzések által gyalazzák meg azt, a mit a józan ész és a valódi férfias jellem becsület- nek tart.

Mig társadalmunknak ily esztelen, barbár, or- dáiái lesznek: addig a miveltetés és erkölcsiség tökéje nincs biztosítva, és a nemzeti kegyelet le- csüggedt fölvel kénytelen a sirhalmokhoz járni, melyek alatt legtehetségesebb fiait *) átfut homlokkal fekszenek.

Hát még ha azt a prostitutiót nézzük, mely utcáinkon, palotáinkban és az élet minden zege- zugában hemzseg.

Az a kaczer alak, mely szemérmetlenül ki- hívó mosolylyal ajkain, sötét szemeiben a bünre- csábítás tűzével, fogdossa utcáinkon fényes nap- pal a zsákmanyt, a mai társadalom legveszedelme- sebb sphinx. Mindenütt útjába áll az életnek, és a kísértetek folyton ostromló seregével támadja meg a járó-kelőket. Ki van biztosságban ezen uton- állók előtt? Senki sem. A tisztességes emberek alig mernek serdülő gyermekeikkel kapukon ki- lépni. Az a suhogó és huzó sereg mindenütt ott van; az anya növendék-leánykaival az utcára lép.

*) Gondoljunk csak a Reviczky Széver szomorú esetére!

felvilágosultságról tanuskodik főleg az, hogy nemcsak egyes keresztényeket segített, de keresztény templomok fölépítéséhez és kijavításához is gyakran járult tetemes adományokkal. Jótékonyágát legtöbbször titokban gyakorlta, s csak akkor tűnt ki az mit tett e téren, midőn elhunytának megdöbbentő híre terjedt el a közel és messze vidékre.

Maros-Ujvárt a Grün család hajlékát, a mely annyi előkelő vendéget, annyi jó barátot és ismerőt, de temetelen szegényt is látott falai közt — a résztvevők nagy serege vette körül, midőn a szerettei karjai közül a kérihetlen halál által kiragadott felejthetlen nő és anya, a szegények jöltvevényének földi waradványait Ko- tozsvárra indíták, hová decz. 4-re érkezett meg a család saját házához. Itt azután megjelent decz. 5-én délután a Rabbins s a héber vallás szertartásai szerint ékes beszédben emelte ki az elhunyt érdemeit egy családjá mint telebarátai iránt; majd a vigasztalhatlan férj vett végbúcsot felejthetlen nejétől, gyermekei jó anyjától, fájdalomtól elfogultan igyekezvén kifejezni azt, mit vesz- tett ő, mit gyermekei azon derék fíradhatlan nőben, kit Isten jó kedvében teremtett vala övéi és a szegények áldására.

Ezután a héber vallás előszabta legnagyobb esend- ben és egyszerűséggel kísérték ki a drága halottat a köztemetőbe. A végtisztességteltelre a Grün család új tagjai, a vő Fischer Vilmos is megérkezett volt s így nemcsak résztvehetett a család fájdalomban, láthatta a közreszvet nyilvánuló jeleit a család kolozsvári ismerői és tisztelői közt, hanem láthattuk vele együtt mi is azt hogyan állt elő a családi végzetlen fájdalom mellett a szegények áldása is örök nyugalomra azt, ki öveit, s a nyomorultakért egész életén át fáradozni soha meg nem szűnt.

Békét és áldást a kiszenvetett poraira! Ő neki igazán könnyű lehet a föld! — A hátramaradtoknak

Hirdetési díj: 5t hasábos garmond sorát 1-ször 7 kr. 2-szor 6 kr. 3-szor 5 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bilyegdi. — Hirdetések felvételnek: Helyben: a kiadó-hivatalban és Demjén László könyvkereskedésében. Pesten: Zeisler M. (király- utca 60. sz.) Bécsben: Haenstein és Vogler- né (Neuer-Markt 11. sz.) Oppellik Alajonai (Woll- zeile 22. sz.) Rudolf Mosse off. Zeitungs-Agent Nyititári olkkek: sora után 20 kr. előleg beiktatása mellett a szer- kesztőséghez czimzendők. — Előfizetések a hir- detés díjak a vidékről a szerkesztőséghez, hely- ben a kiadó-hivatalhoz küldendők be.

Báronyban és selyemben suhog felé egy-egy pár, a melyre ezer szem fordul és bálul. Az ártatlan gyermekekben megszólal a kíváncsiság, ők tudni szeretnék, kik azok, a kik oly dúsan vannak öl- főzködve és oly modorral járnak, mint senki más. Ha a mamenem mondja meg az igazat, addig fur a kíváncsiság, mig megmondják mások. Ime a sze- mérem, az ártatlanság, a felderülő leánya együtt jár- kel az erkölcsi nyomor bűnös népével. Az erény belesurlódik lépten-nyomon a ragadós bűnbe. Utcáinkon, téreinken, színházainkban, hangverse- nyeken, mindenütt a legszorosabb érintkezés. Mi ennek a következménye? A mindennapi bűn meg- szokása és általános erkölcsi közöny. A szemérem kívész a társadalom minden rétegéből, sőt a bűn emberei az erkölcsi nyomor védelmére kárhozatos elméleteket állítanak fel.¹⁵⁾

Gondoskodnunk kellene valahára arról, hogy ne legyen kénytelen a szemérem és ártatlanság megszokni a mindennapi érintkezés és együttlét által a fajtatlanságot és ne legyen egy rangba emelve a bűn az erénnyel. „Si la morale n'est pas un vain mot, si elle est de quelque importance pour le bon- heur social, il est du devoir de l'administration de la respecter, de la protéger et par conséquent de ne rien faire qui puisse lui porter atteinte: elle lui doit sa protection plus encore qu'à la santé publi- que“ (Parent Duchatelet.)

Hány nemes szív és lángelme, hány ártatlan-

¹⁵⁾ Hügel: Zur Geschichte, Statist. und Regelung der Prostitution. Wien 1865. — Lippert: Die Prostitution in Hamburg. Behrend: Die Prostitution in Berlin. 1850. — Röhrmann: Der sittliche Zustand Berlin. . . . 1847. Loewe: Die Prostitution aller Sitten und Völker. Berlin 1852. Buddes: St. Petersburg im kranken Le- ben. Stuttgart. 1846. — Nem borzadnak vissza a bordély- házakat, mint „nyilvános államintézeteket“ („öffentliche Staatsanstalten“) védelmezni, sőt azok „törvényes“ (!!) szervezését követelni! A bordélyházak „államintézet“ való legalizálásának lovagjai és ezek élén Hügel egye- nesen azt mondja, hogy: „es ist eine Annassung der öffentlichen Meinung, dem an keine bestimmten Zeiten der Befriedigung des Geschlechtstriebes gebundenen Menschen das verbieten zu wollen, was dem Thiere erlaubt sei.“ Hügel tehát egyenesen állati fékezelséget követel az ember számára, hogy eszménye: a törvény által rendezendő prostitutio „blamálva“ ne legyen. Csak- hogy akkor a házasság, a családi élet, az ártatlanság, a szüzi erények lennének „blamálva“ az által, hogy velők a törvény a prostitutiót, a kéjhölgyet és kéjhóst egy rangba és jogba helyezné. Hogy ez hova vezetne, rémitő el- gondolni!

Ezen irodalmi bordélylovagokkal szemközt lásd: Mohl: Die Polizei-Wissenschaft n. d. Gr. d. R. st. Tübingen 1832. I. 530. I. Oettingen: Moralistik: 443 — 452. I. és az idevágó francia irodalmat, melynek élén a nemes szívi Parent-Duchatelet, Léon Faucher, Dufour, Guerry stb. állanak, és melyről érdemes Oettingen mint német embernek ama nyilatkozatát feljegyezni, hogy: „es ist für uns (Deutsche) beschämend einzuge- stehen, dass im Ganzen die Franzosen und Engländer diese heikle Frage (Verfahren gegenüber der Prostitution) mit mehr Ernst und sittlicher Selbstkritik im Hinblick auf die sociale Entwicklung behandeln, als die Deutschen.“ I. Moralistik: 448. I.

vigaszt kívánunk s őket és másokat is a szép erkölcsi példák követésére hívjuk fel: tetteit kövessék az elhunyt- nak, így állítanak neki, hozzá méltó emléket.

A mélyen megszorodott apát hőkeblő leánya aligha magára hagyja s így az örömhajlékra borult gyász még az erdélyi részek iparára is jókékonyan hat- hat, ha t. i. Fischer Vilmos ur hozzánk áttelepedvén egy fiók gyárát állítaná fel a világhírű herendi porcellánnak, itt hagyván körünkben azon virágot, melyet Erdély talaja nevelt fel, s mely egy virulina legszebben, ha az anyató kiszáradás által eredményezett itt marandás egy szép iparvállalatot létesítene, mely gyártmányaiiban a finom izlést a művészzel párosítja s a herendi Fischer és fiainak szakértelme, világtapasztalása és fíradhatlan kitartása, szorgalma által a világhírlításokon a Them- setől és Szajnátlól a Newáig hírnevet szerzett a magyer- honi iparnak s melyről a nagy Humbold Sándor a gyár urához intézett levelében így szól: „magasztos munká- ban, az alakok enyhe vékonyságában, a régi festmények színezésében és az izlésben soha hasonnamű tökéletest nem láttam ahhoz, a mit ön herendi intézetében létre hoz“ — azon földön melyen az elhunyt derék nő élt és működött, így még halálával is használna a meg- boldogult.

A család mély gyásza itt Kolozsvárt 3 napig tartott, ekkor haza ment a család M.-Ujvárra, hol az még 5 napig folytatott; azután következik egy kovább szigorú, 30 napig tartó gyász, mig végre a kereszté- nyekéhez hasonló egy évi gyászruha viselés zárja be a kegyelet külső jeleit, mellyel az élők az elhunytak a szeretet végadóját hozzák meg, a ki születésre izrael népéhez tartozott, de tetteivel az emberiségnek szolgált, eltekintve nemzetiség és felekezetiségről.

Egy keresztény.

Nr. Gábor János örökösének Kolozsvárt.